

EFESUS

Yesus na Pol qarinyej

1 ¹E Pol. Kristus Yesus na e qarinyej deqa e aqa anjam marsim laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e merbej, “Ni ijo Angro Yesus aqa anjam marsim laqne.” Onaqa e Qotei aqa areqalo di dauryosim agi e Yesus aqa anjam marsim laqnum. E na anjam endi nenjrenyosim ningi tamo ungasari Efesus qureq di unub qaji ningi qa qarinyonum. Ningi Qotei aqa segi tamo ungasari tintin unub. Ningi Kristus Yesus geregere dauryeqnub. ²Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nanji aiyel ningi qa are boleinjroqnm ningi lawo na soqniye.

Qotei a Kristus aqa wau na iga lanj qaji ingi bole bole egej

³Iga Qotei aqa ñam soqtoqnmom. A gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei. A Kristus aqa wau na lanj qaji ingi bole bole iga egej. A gago qununj qa are qalsiq deqa ingi di iga egej. ⁴Tulanj nami Qotei a mandam atosaisosiq a na iga Kristus beteryqajqa marsiq giltgej. Yim iga aqa segi kumbra boleq di sosim aqa ñamgalaq di une saiqoji sqajqa deqa. ⁵Tulanj nami Qotei na iga qalaqalaigosiq iga aqa segi angro sqa marsiq Yesus Kristus aqa wau na iga elenjej. Qotei aqa segi areqalo na a degyej. ⁶Aqa segi Angro qujai Yesus a tulanj qalaqalaiyeqnu qaji aqa ñam na a iga qa are tulanj boleiyej. Deqa iga aqa kumbra deqa are qaloqnsim aqa ñam soqtoqnmom.

⁷Qotei a iga qa are boleiyej aqa kumbra di tulanj kobaquja. Aqa kumbra di aqa utru agiende. A na Kristus qarinyonaqa a iga awaigwa marsiq moiej. Moisiqa aqa lej aiej dena Qotei na gago une kalil kobotetgej.

⁸A iga qa are tulanj boleiyosiq deqa a na qalie ti powo ti kalil iga egej.

⁹Nami Qotei a Kristus aqa wau na iga elenqa are qalej. Aqa areqalo di ulitesoqnej. Ariya bini a na aqa areqalo di olo boleq atsiq osorgej. ¹⁰Deqa a kumbra endegyqas. A na ingi ingi kalil mandam ti lanj ti di unub qaji nanji taqatnjroqnsim gilsim bati a nami atej qaji di brantimqa a na ingi ingi kalil di olo osim Kristus aqa banq di atim a nanjo gate sqas.

¹¹Qotei a segi aqa areqalo dauryoqnsiq deqa ingi ingi kalil bableenjeqnu. Tulanj nami a aqa segi areqalo dauryosiq deqa a na iga

Juda tamo ungasari Kristus beteryosim aqa segi tamo ungasari sqajqa deqa marsiq giltgej. ¹²Iga Juda tamo ungasari namoqna Kristus qa gago areqalo singilatosim dauryem. Qotei na iga aqa rianj koba ti aqa singila ti deqa are qaloqnsim aqa ñam soqtoqnqajqa deqa marsiq iga giltgej.

¹³Ningi sawa bei bei qaji tamo ungasari ningi dego Qotei aqa anjam bole queb. Anjam bole agiende. Qotei a Kristus aqa wau na ningi elenjej. Ningi Kristus qa nungo areqalo singilatosib deqa a beteryesonab Qotei na aqa anjam nami marej qaji di dauryosiq aqa toqor ningi engej. Deqa ningi aqa segi tamo ungasari unub. Toqor di agi Qotei aqa Mondor Bole. ¹⁴Iga Qotei aqa Mondor ejunum deqa iga qalieonum, bunuqna iga na ingi bole bole kalil Qotei a nami aqa segi tamo ungasari nanngi enjrqajqa marej qaji di oqom. Mondorj Qotei na iga awaigosim sawa boleq di atim bati deqa iga na ingi bole bole kalil di oqom. Iga deqa bini tarinoqnsim unum. O was qu, iga Qotei aqa wau deqa are qaloqnsim aqa ñam soqtoqnqom.

Pol a Efesus nanngi qa endegsi pailyej, “O Abu, ni na Efesus nanngi areqalo bole enjrime.”

¹⁵E endegsi quem. Ningi Tamo Koba Yesus qa nungo areqalo singilatoqnsibqa Qotei aqa tamo ungasari kalil nanngi qalaqalainjreqnub. ¹⁶Deqa e Qotei pailyoqnsimqa e gaigai ningi qa are qaloqnsim Qotei binjyeqnum. ¹⁷A gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Qotei. A gago Abu rianj koba ti singila ti unu qaji. Deqa e ningi qa endegsi pailyeqnum, “O Abu, ni na Efesus nanngi areqalo bole enjrimqa nanngi ino anjam aqa utru geregere poinjrim ni qa bole qalieoqnqab.” ¹⁸Ijo areqalo agiende. Qotei na nungo areqalo suwantetngimqa ingi bole bole a nami ningi engwa osiq metngej qaji di ningi poingwajqa deqa. Agi ningi ingi di oqajqa tarinoqnsib unub. Iga Qotei aqa segi tamo ungasari unum deqa a na ingi bole bole di iga egwa marsiq gereiyetgej unu. ¹⁹Qotei a singila koba ti unu. Singila dena a na gaigai iga tamo ungasari a qa gago areqalo singilateqnum qaji iga aqaryaigeqnu. Aqa singila di tulanj kobaquja deqa iga na ubtsim marqa keresai. Aqa singila koba di gagoq di waueqnu. Ningi singila di qalieqajqa deqa e ningi qa Qotei pailyeqnum. ²⁰Singila di nami Kristus aqaq di wauoqnej. Agi Kristus a moinaqa Qotei aqa singila koba dena a na Kristus olo subq na tigeltosiq lanj qureq osi oqsq aqa banj woq di awotej. ²¹Deqa Kristus a na mondor singila ti gate kokba ti mandor ti tamo kokba ti kalil nanngi tulanj bunjrsiqa goqe kobaq di unu. A na tamo kalil bini bati endeqa ñam koba ti unub qaji nanngi ti tamo kalil bunuqna ñam koba ti sqab qaji nanngi ti tulanj bunjrsiqa agi goqe kobaq di unu. ²²Qotei na ingi ingi kalil osiqa Kristus aqa sorgomq di atej unub. Deqa a ingi ingi kalil di nanngo gate koba unu. Singila dena a Qotei aqa segi tamo ungasari nanngo gate koba sosisqa nanngi taqatnjreqnu. ²³Qotei aqa segi tamo ungasari nanngi Kristus aqa jejamu qujai. Kristus

a na inġi inġi kalil ekritisq tulaġ keretejunu. Deqa a na Qotei aqa segi tamo unġasari naġi dego osiq tulaġ keretnjrejunu.

Iga moreġesonam Qotei a iga qa are tulaġ boleiyosiq qalaqalaigej. Deqa a na iga Kristus ombla ġambile egej

2 ¹Nami niġi une yoqnsib laqneb deqa niġi moreġesoqneb. Niġi moio tamo buleb. ²Bati deqa niġi mandam qa kumbra uge uge na walweloqneb. Niġi mondor uge uge laġ goge di unub qaji naġo gate koba Satan aqa kumbra dauryoqneb. Satan a mondor uge siġgila koba deqa a tamo naġi Qotei aqa anjam gotraġyeqneb qaji naġo are miligiq di siġgila na waueqnu. ³Nami iga kalil dego tamo naġi di koba na laqnem deqa iga gago areqalo namij dauryoqnem. Iga gago jejamu qa areqalo uge uge dauryosim laqnem deqa Qotei aqa minjiġ tamo uge uge naġoq di unu qaji di gagoq di dego soqnej.

⁴⁻⁵Bole, iga une yoqnsim laqnem deqa iga moreġesoqnem. Iga moio tamo bulem. Ariya bati deqa Qotei a iga qa are tulaġ boleiyosiq qalaqalaigej deqa a na iga Kristus ombla ġambile egej. A iga qa are boleiyej aqa kumbra dena qujai a na iga elenej. ⁶Osiqa iga Kristus Yesus ombla na olo subq na tigeltgobulosiq iga laġ qureq joqsi oqsqa Kristus aqa awo jaram kobaq di awotgej. ⁷Kristus Yesus aqa wau na Qotei na kumbra boledamu di iga egej. Di kiyaaqa? A iga qa are tulaġ boleiyej aqa kumbra di a na tamo kalil bunu bunu brantoqnaq qaji naġi osornjraqajqa deqa. ⁸Niġi Kristus qa nuġo areqalo siġgilatonabqa Qotei a niġi qa are boleiyej aqa kumbra dena a na niġi eleġosiq ġambile eġgej. Kumbra di niġi segi na yosai. Qotei a na niġi laġa eġgej. ⁹Niġi wau bei yonab dena Qotei na niġi eleġosai. Deqa tamo bei na aqa segi ñam soqtqa keresai. ¹⁰Kristus Yesus aqa wau na Qotei na iga tamo unġasari bunuj gereigosiq ġambile egej. Di kiyaaqa? Kumbra bole qa gam a na nami iga gereiyetgej qaji di iga dauryosim walweloqnaqajqa deqa.

Nami Juda ti sawa bei bei qaji naġi ti jeu sonabqa Kristus a moisiq dena jeu kobotej

¹¹Niġi Juda tamo naġo kumbra qalie. Naġi na tamo naġi muluġ breinjreqnub. Deqa naġi niġi mernġeqnub, “Niġi muluġ aiosai qaji tamo.” Naġi naġo segi baġ na tamo naġi muluġ breinjreqnub. Ariya niġi geregere are qaliye. Nami niġi sawa bei bei qaji tamo sonabqa ¹²bati deqa niġi Kristus aqaq di sosai. Niġi isaq di soqneb. Niġi Israel tamo unġasari naġi ti sosai dego. Qotei na Israel naġi inġi bole bole enjrqqa minjrsiqqa aqa anjam di siġgilatosiq soqnej. Ariya anjam di a na niġi mernġosai. Deqa inġi bole bole mondoġ brantqas qaji deqa niġi tariġosai oqneb. Niġi mandamq endia laġa Qotei qaliesai soqneb. ¹³Nami niġi isaq di soqneb. Ariya Kristus a niġi qa moisiq aqa leġ

aiej dena niŋgi joqsiqa Qotei aqa areq bej. Deqa bini niŋgi Kristus Yesus beteryesosibqa Qotei aqa jojomq di unub. ¹⁴Kristus a segi na jeu kobotej deqa bini iga so bole unum. Nami Juda tamo naŋgi ti sawa bei bei qaji tamo naŋgi ti jeu soqneb. Deqa jeŋ a naŋgo ambleq di sosisqa naŋgi getentnjresoqnej. Ariya Kristus a moisiq dena jeŋ di waqtosisqa jeu kobotej. Osiqa Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti turtnjrsiqa sawa qujaiq di atej. ¹⁵A moiej gam dena a na Moses aqa dal anjam kalil taqal atekritej. A degyej. Di kiyacaq? A na Juda tamo naŋgi ti sawa bei bei qaji tamo naŋgi ti turtnjrim naŋgi tamo bunuj qujaisib sqajqa deqa. Kumbra dena a na jeu kobotosiqa iga lawo kumbraq di atej unum. ¹⁶A na Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti turtnjrim naŋgi koba na tamo qujaisib sqajqa deqa marsiq ŋamburbasq di moiej. Moisiq dena a jeu kobotej. ¹⁷A bosiqqa anjam bole endegsi palontoqnej, “Bini niŋgi are qujaitosib lawo kumbraq di unub.” A na anjam bole di niŋgi sawa isaq di unub qaji ti niŋgi jojomq di unub qaji ti palontosiq merngoqnej. ¹⁸Kristus aqa wau na iga koba na Mondor qujai ejunum. Deqa iga are qujaitosim unum. Mondor dena gam waqtetgej deqa iga gaigai gago Abu Qotei aqa ulatamuq di brantognqom.

Kristen tamo naŋgi Qotei aqa tal bul unub

¹⁹Deqa bini niŋgi olo yaun tamo sosai. Niŋgi Qotei aqa segi tamo ungasari naŋgi koba na unub. Niŋgi Qotei aqa tamo tiŋtiŋ unub. ²⁰Niŋgi Qotei aqa tal bul unub. Qotei a segi na tal di gereiyej. Qotei aqa anjam maro tamo naŋgi ti aqa medabu o qaji tamo naŋgi ti tal aqa ai bul tigelejunub. Qotei a segi na tal di tigeltej unu. Kristus Yesus a segi tal aqa ai tuma qaji. A segi na tal di siŋgilatejunu. ²¹Tal di aqa tanu kalil naŋgi Kristus beteryejunub deqa naŋgi kalil koba na siŋgila na tigelejunub. Qotei a na tal di gereiyosiq unu. Deqa tal di kobaqujaoqnsiqa Tamo Koba Qotei aqa segi tal bul tigelejunu. ²²Niŋgi dego Kristus beteryejunub deqa Qotei na niŋgi ti aqa segi tamo ungasari naŋgi ti koroingej unub. Deqa niŋgi aqa segi tal bole unub. Qotei naŋgi aqa Mondor Bole wo naŋgi aiyel tal miligiq di sqajqa osiq tal di gereiyej.

Pol a sawa bei bei qaji naŋgi Kristus aqa anjam bole minjroqnsiq laqnu

3 ¹Qotei na niŋgi kumbra tulaŋ boledamu engej anjam di e marsim laqnem deqa jeu tamo naŋgi na e ojsib tonto talq endia ateb unum. E Pol. E na niŋgi sawa bei bei qaji tamo niŋgi aqaryaingwa osim deqa Kristus Yesus aqa wau di ojeqnum. Utru deqa e tonto talq endi unum. ²E are qalonum, niŋgi endegsib queb, Qotei a niŋgi qa are tulaŋ boleiyeqnu anjam di e na merngwajqa deqa osiq a e qa dego are boleiyosiq wau ebej. ³Qotei aqa anjam di nami ulitesoqnej. Ariya a na olo boleq atsiqa e osorbej. Agi e deqa anjam truquyala endego nengrenyonum. ⁴Ariya

ningi anjam endi sisiyosib endegsib qalieqab, Kristus aqa anjam nami ulitesoqnej qaji di aqa utru e geregere poibeqnu. ⁵Qotei na aqa uli anjam di tamo ungasari nami soqneb qaji nanngi minjrosaiqnej. Ariya bini a na aqa Mondor aqa singila na anjam di babtoqnsiq aqa anjam maro tamo nanngi ti aqa medabu o qaji tamo nanngi ti minjreqnu. ⁶Anjam di aqa utru agiende. Ningsi sawa bei bei qaji tamo ungasari ningi Kristus aqa anjam bole qusib nungo areqaloq di ateb deqa Qotei na ningi ti iga ti turtgosiq sawa qujaiq di atej. Deqa iga kalil tamo qujaionum. Deqa iga ti ningi ti kalil ingi bole bole Qotei a nami iga Kristus Yesus aqa ban na egwajqa marej qaji di oqom. ⁷Qotei na e Kristus aqa anjam bole di marsiy laqajqa deqa e wau tamo atej. A e qa are boleiyosiq deqa e wau di yqajqa singila ebej. ⁸Qotei aqa tamo ungasari kalil nanngi na e tulan bunbejunub. Ariya Qotei a e qa are boleiyosiq wau ebej. E na sawa bei bei qaji tamo nanngi Kristus aqa anjam bole minjre minjre laqajqa deqa osiq e wau ebej. Anjam bole di aqa utru agiende. Kristus na iga lan qaji ingi bole bole egeqnu. Ingi bole bole di aqa utru iga na ubtsim marqa keresai. ⁹Ningsi qalie, Qotei a na ingi ingi kalil atelenej unub. Ariya kumbra bole kalil a na iga egwajqa nami aqa areqaloq di soqnej qaji di a ulitosiq soqnej. Ariya bini e na aqa areqalo di olo boleq atqajqa deqa marsiq e wau ebej. ¹⁰Nami a na aqa areqalo di ulitesoqnej. Ariya bini aqa segi tamo ungasari nanngi are qujaitosib unub kumbra dena a na aqa segi areqalo bole ti aqa powo ti boleq atej. Yim lan angro singila kokba ti mondor lan goge di unub qaji nanngi ti Qotei aqa areqalo di unsib qalieqajqa deqa. ¹¹Tulan nami Qotei a kumbra bole di iga egwajqa are qalej. Ariya bini a gago Tamo Koba Kristus Yesus aqa wau na kumbra di agi iga egej. ¹²Iga Kristus qa gago areqalo singilateqnum deqa iga ingi bei qa ulaosaieqnum. Iga bole qalieonum, iga Qotei aqa ulatamuq di brantqajqa gam agi Kristus a segi qujai. ¹³Deqa e ningi endegsi merngwai. E ningi aqaryaingoqnsim dena e gulube koba eqnum ningi deqa are koba qalaib. Ningsi are koba qalqab di ningi ulonqab. Deqa ningi ijo gulube deqa areboleboleingem. Di kiyaaq? Ijo gulube dena ningi aqaryaingimqa ningi Qotei ombla so bole gaigai sqab.

Qotei na Efesus nanngi singilatnjqajqa deqa Pol a pailyeqnu

¹⁴E Abu Qotei aqa kumbra deqa are qaloqnsim deqa e singa pulutoqnsim a binjyeqnum. ¹⁵A tamo kalil lan ti mandam ti di unub qaji nanngo Abu sosiq deqa a nanngo nam breiyetnjreqnu. ¹⁶Deqa e singa pulutoqnsim ningi qa endegsi Qotei pailyeqnum, “O Abu, ni ingi bole bole Efesus nanngi gereiyetnjrem deqa ni na ino Mondor nanngo are miligiq di atim soqnim dena nanngi tulan singilaqab. ¹⁷Osib nanngi Kristus qa nanngo areqalo singilatqab dena Kristus a nanngo are miligiq di sqas. O Abu, ni na Efesus nanngi singilatnjqajqa qalaqalaiyo kumbra nanngo are

miligiq di tulanj singilatib soqnim nanji singila na tigelesqab. Mandam na nam jirim ojesonaqa nam a singila na tigelejunu dego kere.” O was qu, e ningi qa degsim Qotei pailyeqnum. ¹⁸⁻¹⁹Deqa ningi ti Qotei aqa segi tamo ungasari kalil nanji ti singila osib Kristus aqa qalaqalaiyo kumbra deqa qalieosib soqniye. Aqa qalaqalaiyo kumbra di tulanj kobaquja. A tulanj olekoba. A tulanj goge koba. A tulanj guma koba. Od, Kristus aqa qalaqalaiyo kumbra dena powo ti qalie ti kalil tulanj bunjrejunu. Deqa ningi aqa qalaqalaiyo kumbra deqa geregere qalieosib soqniye. Soqnim ingi bole bole kalil Qotei aqaq di unu qaji di dego nungoq di sqas.

²⁰Qotei aqa singila a gago are miligiq di waueqnu. Aqa singila dena gago areqalo kalil tulanj bunyejunu. Gago pail kalil dego aqa singila de ti keresai. A na tulanj bunyejunu. ²¹Deqa Qotei aqa segi tamo ungasari kalil nanji Kristus Yesus aqa nam na Qotei aqa nam bati gaigai soqtoqnsib gilsil gilsib diño bati itqab. Bole.

Kristen tamo nanji Kristus aqa jejamu qujai

4 ¹E Pol. E Tamo Koba Yesus aqa wau ojeqnum deqa e tonto talq endi unum. Qotei na ningi a dauryqa osiq metnjej deqa e na nungo are tigeltetngitqa ningi kumbra a tulanj areareteqnu qaji di dauryosib walweloqniye. ²Osib ningi Kristen tamo ungasari nanjo sorgomq di geregere sosibqa nanji lawo kumbra enjroqniye. Nanji ningi une bei enjibqa ningi kamba olo nanji qa urur minjin oqaiq. Ningi olo nanji qalaqalainjroqnsib gulube nanji na ningi engeqnuq qaji di qoboiyetnjroqniye. ³Osib ningi nungo Kristen was kalil nanji koba na are qujaitosib lawo na sqajqa singilaoqniye. Kumbra di agi Qotei aqa Mondor na iga osorgeqnu. ⁴Iga kalil tamo qujaionum. Deqa iga Kristus aqa jejamu qujai. Iga kalil Mondor qujai ejunum. Deqa Qotei na ningi ingi qujai qa tariñqa osiq metnjej. Ingi qujai di agi lañ qaji ingi bole bole a na mondon iga egwas qaji. ⁵Tamo Koba qujai dego unu agi Kristus. Iga a qa qujai gago areqalo singilateqnum. Iga kalil yanso qujai em. ⁶Qotei qujai unu. A gago kalil qa Abu. A na qujai tamo ungasari kalil nanji taqatnjroqnsiqa nanjo ambleq di waueqnu.

⁷Kristus a na iga ingi tulanj kobaquja egej. Ingi agiende. Aqa wau na Qotei a iga kalil qa are tulanj boleiyosiq iga eleñej. ⁸Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenjrenyeb unu,

“Qotei a tonto tamo kalil nanji eleñosiqa joqsq lañ goge oqej.

Oqsq dia tamo ungasari nanji ingi bole bole enjrej.”

⁹O was qu, Kristus a lañ goge oqej anjam di aqa utru agiende. A mati oqosai. A mati moio qureq aiej. ¹⁰Aisiq dena olo tulanj goge oqsq lañ qure kalil bunyekritosiq torei oqej. A degyej. Di kiyaaq? A na ingi ingi kalil ekritosim keretqajqa deqa. ¹¹Deqa a segi qujai na iga wau segi segi egeqnu. Wau agiende. Tamo qudei nanji a na qarinjreñqnaqa nanji

aqa anjam maroqnsib laqñub. Tamo qudei nan̄gi a na wau enjreqnaqa nan̄gi aqa medabu oqnsib aqa anjam babteqñub. Tamo qudei nan̄gi a na wau enjreqnaqa nan̄gi Kristus aqa anjam bole palontosib laqñub. Tamo qudei nan̄gi a na wau enjreqnaqa nan̄gi na Kristen tamo un̄gasari nan̄gi taqatnjroqnsib Qotei aqa anjam plaltosib minjreqñub. ¹²Iga Qotei aqa segi tamo un̄gasari unum deqa Kristus a na iga aqaryaigimqa iga aqa wau geregere ojqajqa deqa are qalsiq wau segi segi egeqnu. Kristus aqa segi tamo un̄gasari nan̄gi aqa jejamu qujai unub deqa iga nan̄gi qa wauetnjroqñom. Yimqa gago wau dena nan̄gi singila oqnsib so bole sqab. ¹³Kristus aqa wau di gilsu gilsim bunuqna iga Kristen tamo un̄gasari kalil iga a qa gago areqalo singilaboletosim koba na are qujaitosim sqom. Sosim bati deqa iga kalil Qotei aqa Ņiri qa bole qalieqom. Kumbra dena iga tulañ boleoqnsim singilaoqnsim Kristus aqa segi kumbra bole keretosim dauryqom. ¹⁴Deqa iga olo an̄gro kiñilala bul sqasai. Tamo qudei nan̄gi gisañ kumbra ti maqu kumbra ti tulañ qalieosib yeqñub. Deqa nan̄gi gisañ anjam koba marsib laqñub. Jagwa na yuwal tigelteqnaqa oqe aieqnu dego kere anjam dena tamo qudei nan̄go areqalo niñaqyetnjreqnu. Ariya iga an̄gro kiñilala bul sqasai deqa anjam dena gago areqalo niñaqyetgwasai. ¹⁵Deqa iga nan̄go anjam di quetnjrqasai. Iga qalaqalaiyo kumbra dauryoqnsim anjam bole segi maroqñom. Osim dena iga kalil boleoqnsim singilaoqnsim gago Gate Koba Kristus beteryesqom. ¹⁶Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai deqa iga qudei aqa bañ bul. Iga qudei aqa siñga bul. Iga qudei aqa ñamdamu bul. Deqa a na aqa segi bañ ti siñga ti ñamdamu ti jejamu ti kalil turtoqnsiq qujaitejunu. Deqa iga kalil Kristus beteryoqnsim aqa wau geregere ojoqnsim aqa qalaqalaiyo kumbra dauryoqñom. Kumbra dena iga boleoqnsim singilaoqñom.

Nin̄gi kumbra bunuj dauryosib areqalo bunujq di soqniye

¹⁷Deqa e Tamo Koba Yesus aqa ñam na nin̄gi singila na endegsi merñgwai. Nin̄gi sawa bei bei qaji tamo nan̄go kumbra uge uge olo dauryosib walwelaib. Di kiyaya? Nan̄go areqalo tulañ niñaqejunu deqa. ¹⁸Nan̄go qalie ti powo ti tulañ ambruejunu. Nan̄gi tulañ nanarioqnsib laqñub. Nan̄go are miligi geteñejunu. Deqa Qotei aqa ñambile nan̄goq di sosai. ¹⁹Nan̄gi kumbra uge uge yoqnsib ariya nan̄gi deqa jemainjrosaiqnu. Nan̄gi torei kumbra ugeq aiejunub. Nan̄gi kumbra uge jigat yqajqa are tulañ prugnreqnu.

²⁰⁻²¹E are qalonum, nin̄gi Kristus aqa anjam nami quoqñeb. Agi anjam plalto tamo nan̄gi na Yesus aqa anjam bole plaltosib merñgoqñeb. E qalie, nan̄gi na nin̄gi olo sawa bei bei qaji tamo nan̄go kumbra uge olo dauryqajqa deqa merñgosaiqñeb. ²²Nami nin̄gi dego so namijq di sosib walweloqñeb. So namij dena nin̄gi gisa gisañeqnaqa nin̄gi kumbra uge

uge yqajqa are prugngqonej. Nungo kumbra dena ningi padalqa gamq di soqneb. Ariya bini ningi so namij di torei uratosib ²³areqalo bunujq di soqniye. ²⁴Osib dena ningi tamo ungasari bunuj soqniye. Qotei na ningi a bul sqa marsiq deqa nungo so bunuj gereiyetngej. Ningi qalie, tamo nanji so bunujq di unub qaji nanjo kumbra tulan bole tintino. Nanji Qotei aqa segi kumbra boleq di unub.

²⁵Deqa ningi gisan kumbra kalil uratekritisib anjam bole segi Kristen tamo ungasari nanji minjroqniye. Ningi kalil Kristus aqa jejamu qujai deqa ningi kumbra degyoqniye. ²⁶Ningi minjin oqimqa ariya ningi geregere nam atiyeye. Ningi olo une ato uge. Ningi urur minjin kobotiye. Ningi minjin ti soqnib seji aiaiq. ²⁷Ningi urur minjin kobotqasai di ningi Satan gam waqtetibqa a na ningi olo uneq waingwas. ²⁸Bajin tamo nanji olo bajinaib. Nanji nanjo segi ban na wauoqnsib dena ingi ingi oqnsib tamo ingi qa truqueqnuq qaji nanji aqaryainjroqnebe. ²⁹Ningi nungo medabu waqtoqnsib anjam uge uge maroqnaib. Ningi anjam bole segi maroqnsib dena tamo nanji gulube ti unub qaji nanji olo singilatnjroqniye. Yoqnim nanji nungo anjam di quoqniq dena Qotei a nanji qa are tulan boleiyuqnsim kumbra bole bole enjroqnas. ³⁰Ningi na Qotei aqa Mondor Bole are gulube yaib. Mondor di Qotei aqa segi toqor. Mondor di a na ningi engej. Deqa ningi qalieonub, ningi aqa segi tamo ungasari tintin unub. Mondor Qotei na ningi awaingosim sawa boleq di atim bati deqa ningi so bole gaigai sqab. Ningi di qalieqajqa deqa Qotei na aqa Mondor Bole ningi engej. ³¹Deqa ningi are uge ti minjin ti njirin ti qoto ti misilin anjam ti kumbra uge uge ti kalil torei uratiye. ³²Osib nungo Kristen was nanji kumbra bole bole enjroqnsib nanji qalaqalainjroqnsib nanjo une kobotetnjroqniye. Qotei a Kristus aqa nam na nungo une kalil kobotetngej deqa ningi na kamba olo nungo was nanjo une dego kobotetnjroqniye.

Ningi suwan qaji tamo ungasari sosib suwanq di laqniye

5 ¹Ningi Qotei aqa segi angro unub. A na ningi tulan qalaqalaingeqnu. Deqa kumbra a segi yeqnu qaji di ningi dego dauryosib yoqniye.

²Kristus a na iga tulan qalaqalaigosiq deqa aqa segi nambile uratosiq iga qa moiej. Dego kere ningi dego qalaqalaiyo kumbra dauryosib walweloqniye. Atra tamo nanji atraiyo ingi ingi saban quleq bolequja di oqnsib Qotei atraiyeqnuq dego kere Kristus a na aqa segi nambile Qotei atraiyosiq moinaqa Qotei a deqa tulan areboleboleiyej.

³Ningi sambala kumbra yaib. Ningi kumbra jigat dego yaib. Ningi tamo qudei nanjo ingi ingi qa mamaulngaiq. Kumbra uge deqaji nungo ambleq di sai. Iga Qotei aqa segi tamo ungasari unum deqa kumbra kalil deqaji iga na yoqnasai. ⁴Anjam jiga ti nanari anjam ti alan anjam ti di dego ningi maroqnaib. Iga anjam deqaji maroqnasai. Ningi anjam bei marqa

oqnsib Qotei binjiyoqniye. ⁵Niŋgi endegsib qalieoiye. Tamo naŋgi sambala kumbra ti kumbra jiga ti yeqnu b qaji naŋgi Qotei na oqasai. Tamo naŋgi mandam qa iŋgi iŋgi qa mamaulnjreqnu qaji naŋgi dego Qotei na oqasai. Tamo naŋgi mandam qa iŋgi iŋgi qa mamaulnjreqnu qaji naŋgo kumbra dena naŋgi gisaŋ qotei qa louobuleqnu. Deqa tamo naŋgi deqaji Kristus wo Qotei wo naŋgi na taqatnjrsib naŋgo Mandor Kokba sqasai.

⁶Niŋgi geregere ŋam atiyē. Tamo qudei naŋgi na niŋgi kumbra uge deqaji yqajqa titŋgoqnsib anjam laŋa laŋa merŋgoqni b qaji niŋgi naŋgo anjam di qusib naŋgi daurnjraib. Tamo ungasari Qotei aqa anjam gotraŋyeqnu b qaji naŋgi kumbra deqaji yeqnu deqa Qotei a naŋgi qa tulaŋ minjiŋ oqeteqnu. ⁷Deqa niŋgi tamo deqaji naŋgi ti beteroqnaib. ⁸Niŋgi nami ambruq di soqneb. Ariya bini Tamo Koba Qotei na niŋgi aqa suwaŋoq di atej unub. Deqa niŋgi suwaŋ qaji tamo ungasari sosib suwaŋoq di laqniye. ⁹Suwaŋ a na kumbra ende qaji babteqnu. Tamo naŋgi suwaŋoq di unub qaji naŋgi kumbra bole bole yeqnu. Naŋgi kumbra tiŋtiŋ dauryeqnu. Naŋgi anjam bole mareqnu. ¹⁰O was qu, kumbra kalil Tamo Koba Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji di niŋgi qalieqa wauoqniye. ¹¹Tamo naŋgi ambruq di sosib kumbra uge uge yeqnu b qaji naŋgi ti beteroqnaib. Kumbra naŋgi yeqnu b qaji dena kumbra bole bei babtosaieqnu. Deqa niŋgi na tamo naŋgi di endegsib minjroqniye, “Nuŋgo kumbra di uge.” ¹²Tamo naŋgi ambruq di unub qaji naŋgi ulioqnsib kumbra yeqnu. Di kiyāqa? Naŋgo kumbra di tulaŋ ugedamu. Deqa e naŋgo kumbra deqa maroqnsiy sqasai. Marqai di e jemaibqas. ¹³Ariya suwaŋ a na kumbra kalil aqa utru babtoqnsiq boleq ateqnu. ¹⁴Suwaŋ dena iŋgi qudei boleq ateqnaqa iŋgi di suwaŋobuleqnu. Agi anjam bei endegsi unu,

“Ni tamo ŋeiejunum qaji ni olo subq na tigel.

Yim Kristus a na ni suwaŋ emqas.”

¹⁵Deqa was qu, niŋgi nuŋgo segi walwel gereiyosib soqniye. Niŋgi nanari tamo bulosib walwelaib. Niŋgi powo ti sosib walweloqniye. ¹⁶Bini bati uge. Deqa niŋgi bati laŋa ŋaŋguiyaib. Bati soqnim niŋgi Qotei aqa kumbra yoqniye. ¹⁷Niŋgi nanari kumbra yoqnaib. Niŋgi Tamo Koba Qotei aqa areqalo geregere qalieosib dauryoqniye.

¹⁸Niŋgi ya uge uyoqnsib nanarioqnaib. Kumbra dena niŋgi ugeugeiŋwas. Deqa niŋgi Qotei aqa Mondor aqa kumbra dauryoqni b qaji a na niŋgi taqatŋgesqas. ¹⁹Niŋgi Qotei aqa tamo ungasari naŋgi koba na anjam maroqnsib bati deqa niŋgi Qotei qa louoqniye. Lou qudei nenŋreŋq di unu qaji de ti lou qudei Qotei aqa Mondor na nuŋgo are miligiq di tigelteqnu qaji de na ti niŋgi Qotei qa louoqniye. Osib nuŋgo medabu na ti nuŋgo are miligi na ti Tamo Koba Yesus qa louoqniye. ²⁰Kumbra bole kio uge kio nuŋgoq di brantoqnimqa, uŋgum, niŋgi bati gaigai gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ŋam na Qotei binjiyoqniye.

Pol a na tamo ungasari tamo ti unja ti unub qaji nanji anjam minjrej

²¹Kristus a nungo Tamo Koba unu deqa ninji a qa ulaoqnsibqa kumbra dena Qotei aqa tamo ungasari nanjo sorgomq di soqniye.

²²O ungasari, ninji Tamo Koba Yesus aqa sorgomq di unub dego kere ninji nungo tamo nanjo sorgomq di dego soqniye. ²³Di kiyaaqa? Kristus a Kristen tamo ungasari nanjo gate koba unu dego kere nungo tamo nanji dego nungo gate unub. Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai. A na iga elenej. ²⁴O ungasari, Kristen tamo ungasari nanji Kristus aqa sorgomq di unub dego kere ninji bati gaigai nungo tamo nanjo sorgomq di dego soqniye.

²⁵O tamo, Kristus a na aqa segi tamo ungasari nanji tulan qalaqalainjrsiq deqa aqa segi nambile uratosiq nanji qa moiej. Dego kere ninji na nungo ungasari nanji tulan qalaqalainjroqniye. ²⁶Kristus a ya na ti aqa segi anjam na ti iga yansgej deqa iga aqa namgalaq di tamo bole une saiqoji unum. Kumbra dena iga Kristus aqa segi tamo ungasari tintin unum. ²⁷Kristus aqa areqalo agiende. A na aqa segi tamo ungasari nanji yansnjrimqa nanji aqa namgalaq di tulan boledamu soqnib jiga bei nanjoq di sqasai. Nanji aqa segi kumbra boleq di sosib une saiqoji sqab. Utru deqa a nanji qa moiej. ²⁸Deqa tamo, ninji na nungo ungasari nanji tulan qalaqalainjroqniye. Ninji na nungo segi jejamu qalaqalaiyeqnu dego kere ninji na nungo ungasari nanji dego qalaqalainjroqniye. Tamo nanji na nanjo ungasari nanji qalaqalainjrqab di nanji nanjo segi jejamu dego qalaqalaiyqab. ²⁹Iga qalie, tamo nanji nanjo segi jejamu jeutosaiyeqnu. Nanji nanjo jejamu ingi bole anaiyoqnsib geregereiyeqnu. Kristus a na aqa segi tamo ungasari nanji geregereinjreanu dego kere. ³⁰Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai. Iga segi segi aqa singa ti aqa ban ti unum. ³¹Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo bei na aqa ai wo abu wo nanji uratnjrsimqa aqa segi nauqali wo beterosib jejamu qujaitosib sqab.” ³²O was qu, Qotei aqa uli anjam di tulan kobaquja. E Kristus a ti aqa segi tamo ungasari nanji ti sigitnjrsim agi ninji merngonum. ³³Ariya anjam di Kristus a ninji tamo qa dego marej. Ninji nungo segi jejamu qalaqalaiyeqnu dego kere ninji na nungo ungasari nanji dego qalaqalainjroqniye. Ariya ungasari, ninji kamba dego nungo tamo nanjo sorgomq di geregere sosib nanji kumbra bole enjroqniye.

Pol a na angro nanji ti nanjo ai wo abu wo nanji ti anjam minjrej

6 ¹O angro, ninji nungo ai wo abu wo nanjo anjam dauryoqniye. Ninji Tamo Koba Yesus beteryejunub deqa ninji kumbra di yqab di bolequja. ²Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Ni ino ai wo abu wo nanjo sorgomq di sosim nanjo anjam dauryoqne.” O angro, ninji dal anjam di dauryqab di Qotei na ninji ingi boledamu a

nami niŋgi engwa marej qaji di engwas. ³Agi a nami endegsi marej, “Ni dal anjam di dauryqam di ino wau kalil boleqas. Yim ni mandamq endia so kobaiyqam.”

⁴O abu, niŋgi na nungo angro nanjo areqalo ugetetnjraib. Yim nanjo minjiŋ oqetnjro uge. Niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ŋamgalaq di nanjo kumbra tingitetnjroqnsib Qotei aqa anjam plaltosib minjroqniye.

Pol a na kaŋgal tamo nanjo ti nanjo wau qa gate nanjo ti anjam minjrej

⁵Ariya kaŋgal tamo niŋgi quiye. Niŋgi nunjo wau qa gate nanjo sorgomq di geregere sosib nanjo qa ulaoqniye. Niŋgi nanjo qa ulaqasai di niŋgi nanjo ŋamgalaq di kumbra uge yqab. Niŋgi Kristus aqa wau bole yeqnu dego kere niŋgi gaigai nunjo wau qa gate nanjo qa wau bole yoqniye. ⁶Niŋgi gisaŋ kumbra na nunjo wau qa gate nanjo ŋamgalaq dia laŋa wau bole yobulaib. Niŋgi Kristus aqa kaŋgal tamo unub deqa nunjo are miligiq na Qotei aqa areqalo dauryosib nanjo qa wau bole yoqniye. ⁷Niŋgi mandam tamo nanjo segi wauetnjrosaeqnu. Niŋgi Tamo Koba Yesus dego waueteqnu. Niŋgi deqa are qalsib are bole na nunjo wau qa gate nanjo wauetnjroqniye. ⁸Niŋgi are qaliye. Tamo bei a wau bole yimqa di Tamo Koba Yesus a na kamba awai tulaŋ boledamu yqas. A tamo laŋaj kio a kaŋgal tamo kio di unŋum a wau bole yimqa di Tamo Koba Yesus a na kamba awai tulaŋ boledamu yqas.

⁹Ariya wau qa gate, niŋgi dego nunjo kaŋgal tamo nanjo kumbra bole enjroqniye. Niŋgi nanjo ula enjroqnaib. Tamo Koba Qotei a laŋ goge di unu. A nunjo Tamo Koba unu. A kaŋgal tamo nanjo Tamo Koba dego unu. Deqa a kumbra qujai na tamo ungasari kalil nanjo peginjreanu. Niŋgi deqa are qalsib nunjo kaŋgal tamo nanjo kumbra bole enjroqniye.

**Niŋgi qoto tamo bul sosib qoto qa iŋgi iŋgi
jigelenosib siŋgila na tigelesoqniye**

¹⁰Ariya e ijo anjam getentqai. Niŋgi Tamo Koba Yesus beteryejunub deqa niŋgi aqa siŋgila kobaquja qa are qaloqnsib siŋgila na tigelesoqniye. ¹¹Osib qoto qa iŋgi iŋgi Qotei na iga egeqnu qaji di jigelenosib siŋgila na tigelosib Satan aqa gisaŋ anjam ti aqa uli kumbra ti gotraŋyoqnsib qotoqniye. ¹²Niŋgi geregere are qaliye. Iga mandam tamo ungasari nanjo ti qotosaieqnum. Iga Satan aqa mondor uge uge nanjo ti aqa gate kokba ti iŋgi iŋgi kalil siŋgila ejunub qaji nanjo ti qoteqnum. Gate kokba nanjo di ambu qa bati endeqa mandam taqatoqnsib unub. Iga mondor uge uge kalil laŋ goge di unub qaji nanjo ti qoteqnum. ¹³Deqa niŋgi qoto qa iŋgi iŋgi Qotei na engeqnu qaji di elenjosib bati uge endeqa niŋgi siŋgila na tigelosib qotoqniye. Yim bunuqna qoto koboamqa niŋgi siŋgila na tigelesqab.

¹⁴Deqa niŋgi siŋgila na tigelesqa marsibqa anjam bole alalag bul di tigsib tigeloiye. Osib kumbra tiŋtiŋ di gara jugo bul jigsib dena nunjo

are targa kabutiye. ¹⁵Qotei na jeu kobotej deqa tamo ungasari nanngi a ti koba na are qujaitosib unub. Anjam bole di ningi singa tatal bul jigsib mare mare laqniye. ¹⁶Ninggi qoto qa ingi ingi kalil di jigekritosib ariya Kristus qa dego nungo areqalo singilatosisoqniye. Nungo areqalo di dumu bul osib tigeloiye. Yimqa tamo uge Satan a na qaja ti ngyamyo ti ningi qa waiyoqnimqa nungo dumu dena ningi na qaja ti ngyamyo ti di gotranjoqnaqab. ¹⁷Qotei a na ningi elenej aqa kumbra deqa ningi are qaloqniye. Osib areqalo di gate tatal bul jigsib soqniye. Sosib Qotei aqa Mondor aqa sebru dego ojsib dena qotoqniye. Sebru di Qotei aqa anjam. ¹⁸Ninggi Qotei aqa Mondor aqa singila na gaigai Qotei pailyoqniye. Ningi aqar ataib. Ningi gaigai Qotei na ningi aqaryaingwama maroqnsib singila na pailyoqniye. Ningi pailyo urato uge deqa ningi geregere ngyam atoqnsib soqniye. Sosib ningi gaigai Qotei na aqa segi tamo ungasari nanngi aqaryainjraqajqa deqa are qaloqnsib nanngi qa pailyoqniye. ¹⁹Osib e qa dego endegsib Qotei pailyoqniye, “O Abu, ni na Pol aqa medabu singilatetimqa a ulaqasai. A ino anjam bole nami ulitesoqnem qaji di olo ubtsim tamo ungasari nanngi minjroqnaqas.” ²⁰O was qu, Qotei a segi na e qarinqbej deqa e aqa anjam bole di marsim laqnem. Utru deqa e tonto talq endi unum. E anjam bole di marqajqa wau ti. Deqa ningi Qotei pailyoqnaqab a na e singilatboqnim e ulaqasai. E aqa anjam di singila na tamo ungasari nanngi minjroqnaqai.

**Pol na Qotei endegsi pailyej, “Ni na Efesus
nanngi qa kumbra bole bole yoqne.”**

²¹Ariya Tikikus a ningi qa bjo deqa a na ijo wau kalil qa ningi saingwas. Tikikus a gago Kristen was bole. A Tamo Koba Yesus aqa wau tamo bole. ²²E na a qarinqyonum ningi qa bjo. Iga kiersim unum di a na ningi mernqwas. Osim nungo are singilatetngwas.

²³O Kristen was qu kalil, Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nanngi aiyel na nungo are latetngbebe. Osib ningi aqaryaingibqa ningi nanngi aiyel qa nungo areqalo singilatoqnsib qalaqalaiyo kumbra dauryoqniye. ²⁴Tamo kalil gago Tamo Koba Yesus Kristus qalaqalaiyoqnaq uratosaiqnaq qaji nanngi qa Qotei a are boleiyeme.